

Виходить випу-
сками в 2 арк.
1. (13.) и 16. (28.)
кожного місяця.

ПРАВДА

Редакція и ад-
міністрація під
н. 12. на улиці
Осоломських.

письмо літературно-політичне.

„В своїй хаті своя правда и сила и воля.“

Ціна передплати: на рік 6 зр., на пів року 3 зр., на чверть року 1 зр. 50 кр. За оголошення (инсерати) платиться по 5 кр. від одной стрічки дрібним друком — з долученем 30 кр. на стемпель за кождоразове уміщене.

ЧАСТЬ ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВА.

ЕНЕЯНКА.

Пісня перва.

(В. 657—756.)*

Но тут Кнееря задумує серцем хитрощі новії
И новії думи, щоб Купидон вид свій и лице змінивши
Замісто Асканья пійшов до Дидони и тими дарами
Розпалив царицю и влив їй у кости вогонь полюбовний: 660
Її було страшно непевного дому и зрадних Тиріїців
Її гнівної Юнони, не спить и старунку й нічю не кидас.
И з-за того страху вона до Кохання крилатого мовить:
„Сину, моя сило! моя ти єдина, великая владо!
Тебе не обходять и стріля Ти-фойські найстаршого батька — 665
До тебе вдаюся и на твою божість надію складаю.
Ти відаеш, сину, як твого Енея рідного по морю
Ненависть Юнони гнівної темнежить по-над берегами,
Ти відаеш, сину, и не раз зо мною болів еси білью.

*) Помістасмо яко пробу перекладу Вірліївї Енеїди отсих 100 віршів, остатних І-її піснї. По нашій гадцї сам переклад гарний, тільки що автор без потреби відступив від форми першотвору, дактилічного гексаметра, котрий дав би ся дуже добре ужити в нашій мові. — Для полегшення змісту подаємо отсе: Еней, загнаний бурєю насланюю єму від неприязної богинї Юнони, добивається до міста Кареалїї, де цариця Дядона єго из товаришами яко гостей радо приймає. Однак Венера (Кнееря), непокоячися о сина Енея, вигадує хитрощі, котрі дальше розсказуються. — Ред.

наче з стіни зійшла. Я з-пересердя пхну їй у очі! бо знала, що вона рознесе зараз по селу, як сорока на хвості. Ще я не встигла до дому дійти, а вже мене люде перестрічають та й розпитують про дяка та про Омелька. От виріс азык у роті! довший ніж у корови! И де вона, в гаспида, взялася в корчмі? И хто її кликав? От уже де не посій, то вродиться Солов'їха. Зазнала я таки и того гласного суда! Розсипала я на ёго чимало карбованчиків, ще й мусіла свій гріх у церкві спокутувати. А Солов'їха и тут навчає: „Кайся, сестро Параско, кайся! піди в Лавру та одмолись за свій гріх!...“ Не було в мене тогді в руках залізної кочерги. Їй Богу, що не побоялась би тогді й гріха! Коли б ще Солов'їсі пришлося покуштувати того гласного суда, щоб знала, як підсвинків на тину вішати, чужу цибулю красти серед дня. Я ж кажу: не можна, не можна мені з Солов'їхою на однім кутку жити. Хоч сёгодня пакуйся, та й гайда на Кубанські степи! Отсе піду, нападу на свого Омелька, нехай продає воли, землю й хату, бо не видержу. Такі капосні люде на кутку, що мені не можна з-роду, з-віку на селі вдержатись. Хоч и сёгодня на Кубанські степи!

ЛІТЕРАТУРА

российска, великоруска, українска и галицька.

III.

(Консь.)

З такими основами и з такою практичністю виготовлена література беметристично-и науково-народня знайде собі дорогу и в школи українські, для которих, одвічаючи нашим принципам, ми проектуємо читанки українско-российські, по идеям педагогів школи Песталоцці. Такі читанки, як и така література, допоможуть не втратити нашому народови свого существенного, користувавшись російським.

По тия же принципам мусять бути упорядковані цілі круги літератури педагогічної для гімназій, и ряд академічних праць. Замість того, щоб видати по українському яку небудь тригонометрію, або логіку Мілля и т. и., що зостанеться изолованим и безплотним: важнійше для української идеї, щоб и Українці, беручи висшу науку в гімназіях и університетах, знали, що таке Україна, и Ве-

ликоруси знали, що таке Україна у Росії и у Славянщині, т. є. значить, яка єї мирова роля. Показати се можна тільки йдучи тою дорогою, яку проложив п. Костомаров, пишучи Богдана Хмельницького, Последніе годы рѣчи посполитой, Двѣ русскія народности, Стеньку Разина, Сѣвернорусскіе народоправства, Черты народной южнорусской исторіи, Мысли о федеративномъ началѣ въ древней Руси, — розказуючи, що таке Україна и народ єї у своїй природі и у звязку з народом великоруским, що її вяже з старою Русью, з усією Русью народоправною, яка єї роля серед держави польскої и Московскої, и яка єї значить може бути роля у новому європейському союзі народу русского, Росії, и у готовящомуся такому чи другому союзі славянско-народному. Се усе вияснити громаді и на Україні и у Великорусі (при холодности або при неприязни котрої українське самопізнання не може йти успішно) можна тільки через мову и літературу російську. Сім то дужим оруддем мусять покористуватись українські патріоти у цілому ряді праць академічних, педагогічних и спеціальних. Нехай українські філологи видадуть Граматику и словар малоруский, — та нехай вияснять відносини мови малорускої до церковно-славянської и нових славянських, до старорускої и до народних наріччій старих земель білоруско-великоруских; нехай историки-українські вияснять відносини исторії української, періоду козацтва ди старої Руси Київської, нехай вкажуть на всеруску важність исторії Руси Литовської и самого Польского періоду исторії Західної Руси, на культурну важність Виленско-Львівско-Київської Руси XVI — XVII в., на звязок єї з Росією XVIII в., на політичну важність козацької України у загально русському питанні про Чорне море, у так званому „восточному питанні“, питанні всесвітньої важности, на культурно-державну важність малоруских переселенців у Московщину XVII—XVIII в., на вклад Малороссіян од Дмитрія Ростовского до Гоголя и Костомарова у літературу и науку Росії; хай етнографи малорускі вияснять, що є високо-чоловічого у характері, поняттях малоруского народу про світ, про сімю, громаду, — вияснять, які таланти він має у собі. Тоді ми побачимо, чи так холодна буде українська и великоруска громада до українофільства, як вона холодна тепер до українського романтизму, або сепаратистичної фразеології. Популярність, яку має п. Костомаров в усій Руси, в таборі космополітів, як и націоналів, дає нам право ждати найлучших результатів од ряда учених праць Українців, зроблених по єго дорозі. Додайте до сього працю артистичну, скульпторів, живописців, музиків, співців Українців, котрих не мало є по Росії, которі, по харак-

теру краю и своєї роботи не можуть не держатись столиць, и там або не можуть слідити за українськими тенденціями, коли вони скриваються по провінціальним кружкам, коли вони не виходять з широкими народними и культурними інтересами Росії, або, як співці, не можуть не збувати з себе українство, коли українських музиків або не ма, або вони мало що роблять. Хай тільки українські артисти не ганяються за поверхнiстним демонстраційним або костюмним націоналізмом, як то роблять Поляки, що бють у перше на те, як би побільше намалювати Понятовських та Сигізмундів, та кунтушів, як би виставити своїх цяцю, а чужих какою*). А нехай завдаються загальними чоловічими питаннями психологічними, шукаючи для них фактів в українському життю и історії. Три-чотири скульптурні Групи, картини, опери на теми з пісень народніх, на сюжети, як Маруся Богуславка, Хмельницький, Немирич, Дорошенко, Палій, Данило Братковський, Сава Чалий, Гонта и т. и., и з-разу буде звернута увага усього світу на українське искусство.**);

У звязку з працею науково-артистичною над українським матеріалом мусять стати учебники для середніх шкіл, котрі б теж вводили у сознание усієї Росії, що то таке Україна. И позаяк справді Україна жила по своєму усіми тими моментами життя соціального и культурного, що и другі краї Росії, — а позаяк варящі українського життя на загально-російські теми були завжди оригінальними и якими: то у розумно и науково

*) Які історичні неправди намаював Матейко у „Степані Баторії“ и. пр., думасмо, розказувати нічого не-Полякам и не німецьким централістам. А у Відні виставлена картина другого не безталанного живописця польського — на яку тему, як би ви думали? Рихард Вагнер дає концерт при дворі королеви Боня, а слухають його у костюмах XVI-ого в. Моцарт, Бетховен, Лист и т. д.

**) Ми маємо тепер вже трьох музиків, котрі виявили себе виданнями українських пісень. Се п. Лисенко у Києві (2 вип.), п. Рубець проф. консерваторії у Петербурзі, що окрім 3 вип. пісень видав недавно ще 216 мотивів и організував у Петербурзі хор співців, п. Чайковский, проф. консерваторії у Москві, що упорядкував 1 вип. дитячих пісень великорусських и малорусських. Од сих пп. ми можемо надіятись коли не опер українських, таких як Глинка зробив з великорусських мотивів, то хочь основні для них. З „Кієвлянина“ бачимо, що п. Лисенко написав музику на куплети у оперетах Різдвяна ніч и Чорноморський побит. (Стаття ся, як вже згадано, написана ще в першій половині р. 1873; між тим, як звісно, появилася вже ціла опера „Різдвяна ніч“ з текстом п. Стариченка. — Ред.) Добрий се може буде початок, — але се усе так играшка, усе дорога Наталки Полтавки, а не поважна опера. По усьому видно, що музикам-українцям бракує лібрет, — бо драматична література на Україні не цвіте а у Росії тепер композитори майже прямо беруть драми Пушкіна, Мея лібреттом

упорядкованих учебниках русскої філології, географії, історії, літератури — знайдуться логічні рубрики, куда можна вставити усі характерні факти про Україну, усі прояви її духа и життя. Так історичні граматики русські мусять бути вироблені так, щоб в них найшла собі місце и характеристика старого книжного западно-руського язика, котрий мав впливне и на теперішній російський літературний язик, и теперішнього народнього українського. В історико-літературних хрестоматіях мусять бути показані звязки мови літописної, мови и характеру Слова о Полку Игореві и усієї літератури Руси удільно-вічевої з малорускою народною мовою и поезією. Багата, хоть доси не зачеплена ні одним Українцем (бо про се писали доси тільки Великоруси пп. Пипин, Тихонравов, Веселовский) література повістей XVI—XVII в., багата, але зовсім не займана з літературного боку література мемоарів малоруских XVII-ого и XVIII-ого в. — знайдуть собі місце коло таких-же повістей великоруских редакцій, и вкажуть, як малорускі редакції були їм образцем, — коло біднійшої мемоарної літератури (ми кажемо про мемоари до половини XVII-ого в.) великорусскої. Література релігійна періоду перед унією и після неї, помістившись рядом з літературою Групууючоюся коло Стоглаву, справу книг, розколу и єресей великорусских, покаже, на скільки український період „возрождения наук (renaissance) и реформации“ був ближе до європейського, ніж московський, и вяснить лучше ту роль, яку грали и у Москві Українці перед и у часи так званої реформи Петра В. Теж саме з другого боку вяснить аналіз української драматичної літератури, котору Дм. Ростовский и Теофан Прокопович пересажували у Великорусь серед реакції чисто-великоруского кліру. Само собою розуміється, що пісні українські и думи мусять поміститись коло пісень, билин и козацьких пісень великоруских, — и, конечно, не програють од

для опер. Ми провидимо ще одну трудність для української опери: се питання про мову лібретта, особливо од того, що у Петербурзі и Москві (а там тільки є великі трупи співців, та й завжди подобає пророку явитися в Іерусалимі) український текст був би не зовсім можливий. (Як музика буде добра, то переложуть сей текст на великоруский язик. — Ред.) Так як у опері діло головне музика, то ми б подали голос за російський текст українских опер, щоб тільки дати їм ширшу ходу. Але треба сказати, що у столицях дуже люблять українські пісні и оперетки, и такі старомодні, як Наталка Полтавка, ще недавно гралась у артистичному клубі у Петербурзі, — а недавно з С.Петербур. Вѣдом. ми побачили, що прімадонна російської опери у Петербурзі з великим мастерством співає українські пісні, котрими робила фурор на двох концертах у Варшаві. Се усе показує, що для опери української є и співці и публіка, — не ма тільки опери.

такого сусідства, а покажуть, що дійсний розвитий історичний епос має руский народ тільки на Україні. Так само нова українська література поміститься у тих главах, де буде річ про приклад сентименталізму, романтизму, славянофільства, руссофільства, соціалізму до живописання побиту народнього і старини у Росії Великій і Малій. Так-же розмістяться факти історії політичної і гео- і етнографії української у курсах історії і етнографії Росії. Самий метод сей не буде новою: і тепер поважні учені і педагогі російські, не тільки Малоруси, як Максимович, але й Великоруси, як Шевиревъ, Буслаєвъ, Тихонравовъ, Галаховъ, Иловайскій, Семеновъ и т.-д., робили се у своїх монографіях і курсах; новий зовсім у нашому проґрамі тільки увод літератури новоукраїнської у курс історії літератури у Росії. Треба признати, що названі учені і педагогі Великоруси говорять завжди з великою повагою і симпатією про історію, мову, поезію, культуру України, — тільки, по неволі, дуже коротко (дивись н. пр. Галахова курс літератури р.). Українці, натурально, мусять сказати про се усе подрібнішє. Тільки, коли ті педагогі, що у молоді літа свої, у 1859—63 р., так українофільствували в Києві і Харкові, а особливо у Петербурзі, і доси не наготовили курсів, написаних по такій системі: то причиною тому, окрім провінційально-української лінії, ще й національний сепаратизм, котрий нині так гарно може прикривати ліню і брак енергії і науки. По нашій думці, історії культури на Україні не можна написати науково з одрубно-національного українофільського погляду: вона вийде дуже уривочна і одностороння; історія наукова мусить розказати усі факти, котрі мали вплив на життя краю і народу, а таких фактів більшість спільна Україні з Великоруссю. Але хто би стояв і на погляді узко-українським, ми того питаємо: чи практична така дуже вже пасивна опозиція, в силу котрої не тільки з учебників, писаних bona fide Великоруссами, але й з уст учителів ех- чи тайних українофільів, малоруска молодіж вивчається знати, куди скочив кінь Іллі Муромця з села Карачарова, зацікавлюється справді інтересним Котошихиним, бере за історичний факт легенду про Сусаніна і т. д., — а не знає нічого про думи українські, не чує про Самовидця і Величку, про Данила Братковського, не чує наукової критики Квітки і Шевченка, т. є. критики основаної на історії культури XIX-ого в. у Європі і у Росії? Чи не допомагаємо ми самі тому, щоб виростити на Україні правдиво вже не Русских, а тільки Велико-русів? А сього зовсім не треба не тільки з українського, але

й з російського, з славянського погляду. Та система, которую ми викладаємо тут, именно захоронить нас од такого „омосковлення“, не торкаючи у русизмі того, що є у ёму основаного на справдешних фактах и интересах краю и народу.

Сю систему ми вивели не з фантазії, не з суб'єктивних поглядів и бажань, а з холодного розбору фактичного стану літератури и культури у Росії. Ми мусіли прийти, як бачив читатель, до таких виводів, що у Росії є не дві літератури, московська и українська, з котрих одна держить геґемонію тільки б то через офіційний гніт, а друга старається з під нёго вибитись, — а є три літератури: а) обща — русско-європейська, и б) и в) дві народних, місцевих, великорусська и малорусська. Сей вивод ми визнаємо фактом, з которого мусимо итти у будуще. З минушого и теперішнёго ми гадаємо и о будущому и виводимо систему діяння для нас а) яко граждан великого союза народів переважно славяно-руських, Росії, котрини ми перестати бути не можемо и не хочемо, бо ми б утратили більшу половину своїх моральних интересів и одреклись би од своєї світової ролі, и б) яко сини українського народу. Ми думаємо, що у будуще нам треба йти свідомо, так само, як ниши ми доси фатально, инстинктивно, — т. є. не одриваючись од Росії не тільки політично, але й морально, не кидаючи російської літератури, и у приязни й до великорусської розвивати народню малоруску, — бо ціли народу великорусского такі-ж самі, як и малорусского, а до сих цілей иде й та дуже одностайна интеліґенция русска чи російська, котора складається з Великорусів и Малорусів и котора нові європейські идеї приклада' на службу мужицькій нації рускій — Малорусам и Великорусам.¹⁾ Виложену нами систему діяння ми вважаємо не тільки практичною, але й такою, котора може захоронити правдиву живость и народность літератури української, принести правдиву

¹⁾ Ще раз спитаймо; од чого „Основа“ мала тільки 800—1000 підписчиків, а „Современник“ 4000—5000? Од того, що Основа говорила тільки про діла українці — та й то більше про минуве, ніж сучасне — а Современник про усьо Росію и Європу. Отже життя самої України зависить од такого чи другого ходу культурного, соціального, політичного усієї Росії, — а сей звязується з життям Європи. Ніхто не скаже, щоб треба Українцям усім залізти тільки в романтично-літературні интереси, — усякий признається, що навіть самий зріст и. пр. української літератури и школи зависить и. пр. од закону про печать, од силы земских и громадских прав у Росії и т. д. Значить Українці конечно затягуються в літературу и політику всеросійську, значить українокий журнал, щоб мати такуж широку публіку як всеросійські, мусить давати такіж статті по всеросійським и всосвітним питанням, як

користь народови, збудити нам сніпатію громади на Україні и у Великоруси;— з сією системою ми, не переєтаючи бути Українцями, не стратимо тієї сили, яку дає нам російська держава и культура, сили бути у пригоді своєму народови, славянству и світу. Ми збільшаєм ще сю силу, збудивши у Росії друге жерело народнього семія, не меншого од великорусского, которому на теперішню добу історія дала перевагу у Росії.

Друга система, націоналізму українского, здається простішою и через те вірнішою и буцім то легшою. Але усі системи, вироблені у кабінеті, прості, — та чи вірніші и легші? Як би я не боявся наложити грубо палець на недавні факти, на живих и близьких людей, я міг би не мало розказати фактів з недавньої практики українофільства, quaeque ipse miserrima vidi et quorum pars magna fui. Поминаючи такі факти, як те, що початком національного відродження и пропаганди українофільства було збудження расових ненавистей (признаймося нелицемірно у сему хоть серед себе)¹⁾: я зупинюсь на таких фактах, як праця над словарем російсько-малоруским, коли не ма малоросійского, при чому йшли спори про те, чи треба перенести у малоросійську мову усякі аббаси, аббати, абстракти и т. д. без переводу, чи видумати на усяке таке слово своє; — згадаю про переводи — усе для вбагачення мови української и літератури, маючих такі-ж самі права, як и „московська“ — чого попало з Байрона, Гейне (найбільш з переводів, навіть и не французских, а прямо російских), а то й Пушкіна, а то й Фета и т. д. Коли вказувалось з чієго боку про мішанину, пестроту и мертву неорганічність нової української мови, про дилетанство, безсистемність, одривочність літературних праць, про нікчемність їх — бо їм не ма публіки: на се одказувано: так починались усі літератури, а и сама російська у XVIII-ому в.

и „Современник“, „Вѣстникъ Европы“ и т. п. А тут конечно и злучиться те, що и злучиться завжди з Українцями ученими и літератами: близька и готова мова одтягне їх од праці над виробкою нової, хоть би колись и ще ближчої до української народної, и українский журнал фатально стане $\frac{2}{3}$ російским а $\frac{1}{3}$ українским и по матеріалу и по мові. Можно плакати на се. — та що-ж, коли „ниѣ законѣ про- тивуюющѣ во удѣлѣхъ нашихъ.“

¹⁾ Недавно хіба ми не читали примітку до слова райя: що так и Москалі зуть Українців хаклами, — се-б то відношини Малорусів до Великорусів рівняються до сербо-турецких? А то, що й на Україні Великорусів зуть кацанами, то й нічого! Те й діло, коли зайде річ про самостійність мови и літератури української, читаємо фрази: „Москалі кричать“ и т. п. А хіба Дашь и сам Лавровскій, хіба Чернышевскій, Добролюбовъ, Пыпинъ, А. Григорьевъ и не Москалі?

Правда, так починались, коли не усі, то багато національних рухів, багато літератур. Але чи усі дійшли справді до того, щоб стати своїм народам у пригоді, чи усі задержали хоть свої народности од смерті? Правда, так починалась російська література у XVIII-ому в. Але раз то був XVIII-ий в., а тепер XIX-ий, а у-друге там література почалась яко потреба держави и йшла дальше у низ, розширяючи свою сферу, — та й то стала живою и кріпкою, коли торкнулась зовсім до хлопского низу, держучись руками за европейский демократизм. А де наш двір, наша держава, навіть наша українська аристократия и буржуазия? Хто ждати ме у нас 100 літ, поки ми діждемось Пушкінів и Тургенєвих од наших Тредьяковских? Ми заявляємо права наші именем народу, хлопства; ми жадаємо освіти на ёго мові для того, що він не розуміє мови російської, що вона для ёго мертва. Так и не будем же починати нашої літератури з виробки нової мертвої мови, а приложім наші сили прямо до хлопської літератури на живій хлопській мові.²⁾ Коли історія залишила нашу народність тільки в хлопстві, а ми звемо себе народовцями, так и приймемо чесно те имя, котрим думали вразити нас вороги: признаймо себе чесними хлопоманами. Будем працювати поперед усього, як українські хлопомани. А така праця не тільки не вимагає розриву, але веде к союзу з великорускою хлопоманією и з европейско-русскою демократією, котрих орґанами служать великорусска и російська література. Праця для самого хлопства, праця учена над елементами українського духу в мові и історії, — ся праця, з котрою ми тільки и можемо набрати аргументів у піддержку и для пропаганди нашого напрямку, займе нас по меншій мірі на 15—20 літ. За остатні двадцять-трицять літ всеросійська культура дуже набралась великорусского елемента; за двадцять літ, коли ми будемо вести розумно и систематично свою працю над українським елементом, вона може прихилитись и до нашого. Та за двадцять-трицять літ, хто знає, де ще стане центр культури у Росії? що станеться

²⁾ Недавно заявлена у Правді идея п. Сакуна про те, що треба вибрати з діалектів українських форми (логічно також и слова) наближеніші од великорусских, є свого рода прогрес перед доктриною, по котрій для нової української літератури браво слова, форми и т. п. польські, славянські, а й латинські, аби тільки виробилась ориґінальна мова. Але й пан Сакун ставить на першому плані ориґінальність мови, а не її зрозумілість, т. є. пряму вигоду — народови. Можна и з живих діалектів вибрати такі форми и слова, що в сумі вийде мова мертва и непонятна; се не буде мова — більшість мови більшости народу, — а коаліція меншостей. И п. Сакун націоналізм а tout prix ставить вище нужд и пригоди народу.

з теперішнєю Россиєю и Славянщиною? — Будем же працювати для свого хлопа, у братерстві з другими, хто для своїх працює, — а там далі підемо, куди нас поведуть воля и интереси нашого — коли б ми мали сю честь сказати: нашою працею просвіченого и вольного хлопа!

Українець.

В СПРАВІ НАРОДНОГО ЯЗИКА.

Озиваючи-сь в справі народного язика я з самого почину висказав, що дуже радий, що п. Е. Сакун не бавить ся в пусте говірканє — як то к жалю великому в Галичині и на Україні часто діяло-сь и діє-сь, а різко, означено говорить, чого бажає, що пропонує. Не всюда я согласен з думками п. Сакуна, однакож де не соглашаю-сь, подаю *причини*. Заразом виявив я горяче желанє, щоби знавці руского язика в тій справі забирали прилюдний голос, а „поучающим ся взаимно, гнів на воцарить ся між нами, бо ж прецінь одна нас думка голубить.“ Ждав я нетерпливо, коли появиться ся голос в справі дорогій кождому Русинові, у котрого любов до рідного. Розуміє ся, що надіав ся, що ціла тота річ трактовати ме ся об'єктивно. Тим часом на ділі вишло инакше. В ч. II. сегорічнєї „Правди“ вичитав я малесеньку допись „В справі народнього язика“ пана Н., котра завела мої дожданя.

В моїй статті я писав так: „Для обміни словесної потреба прийняти в головнім один говор. Язык літературний може уважати-сь головною рікою, котру заселяють наречія — ніби притоки. В літературнім язичі треба завести певну одностайність в формах.“ Гадка, яку виповів, удійстнилася-сь у многих-многох літературах європейских. Де лише успів виробити-сь язык літературний, прийнято в головнім один говор чи одно нарече, котре стало тою головною рікою, яку заселявали другі наречія того-ж самого язика, гей побічні ріки. Тим часом звісно, що навіть и одно нарече має часто різні відтінки. Так пр. наше нарече *гірське* має лиш у Галичині три підрічя, именно *лемківське*, *бойківське* и *гуцульське*. Скажу більше: Часто навіть в окрузі заледви кількамилевім суть різні говори. И так в декотрих селах коло Дрогобича говорять *був*, *була*, *було* (*бути*), в других сусідуючих с первими *быв*, *была*, *было*, (*быти*). Дивно, що селяне тих сторон, хоть яко сусіде зносять ся дуже часто з собою, таки стоять твердо и неуступчиво одні при своїм *быв*, *була*, *было*, а другі при *быв*, *была*, *было*. Подібно на Поділю, як по сторонам, уживаються форми: *хочут*,